С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Николай Цв. Цеков

относно труда на **доц. д-р Венцислав Е. Мучинов**

„Урбанизацията в българските земи под османска власт през XIX в. (до 1878 г.)”,

дисертация за придобиване на научната степен „доктор на науките“

Проследяването и изследването в исторически аспект на урбанизацията като ключов за развитието и на България, и на човешката цивилизация многостранен демографски, социално-икономически и политически процес, е сериозно предизвикателство пред работещите в областта на историческата демография (а и във всички хуманитарни науки) учени. Многобройните трудности пред откриването и анализа на достоверни извори и статистическа информация за възникването и развитието на градските селища и за разпространението на градския начин на живот върху съвременната територия на България през изключително значимия за нейната история и актуално съвремие XIX-ти в., са сред причините за липсата на обобщаващи изследвания по темата. Този дефицит до известна степен е вече преодолян от направеното от доц. д-р Венцислав Е. Мучинов обширно изследване върху развитието на урбанизацията и нейното многолико отражение върху демографските и стопанските структури и процеси по българските земи под османска власт през средно- и късновъзрожденската епоха от 1800 г. до 1878 г.

Приложената в изследователския труд структура на изложението – увод, въведение, две части – съответно с по четири и три глави, заключение, библиография и списък на съкращенията с общ обем от 285 страници, съдейства за изпълнението на задачите и за постигането на формулираната от автора основна цел.

В усилията си да постигне заложената в заглавието на изследователския труд идея доц. Мучинов дефинира като **главна цел** разкриването на същността, движещите фактори, регионалните особености и основните етапи и тенденции в развитието на урбанизацията в българските земи до Освобождението през 1878 г. В крайна сметка авторът е обособил и в достатъчно пълна степен е изпълнил **следните основни задачи**:

1. Проследено е развитието на урбанизацията в българските земи под османска власт в края на XVIII и през първите десетилетия на XIX в. на фона на цялостното демографско развитие на тези земи през Възраждането с фокус върху политическите сътресения в Османската империя и породените от тях миграционни изходящи и входящи потоци;

2. Изяснено е въздействието на реформите от епохата на Танзимата върху развитието и разрастването на съществуващите и на появата на нови градски средища в населените предимно с етнически българи териториално-административни единици от различен ранг в европейската част на Османската империя през XIX в.;

3. Направено е задълбочено проучване и анализ на редица аспекти, залегнали в разнородните и често разнопосочни местни и имперски политики в сферата на урбанизацията, провеждани от османските власти – демографски, икономически, социални, военно-политически, административни, здравни и др.;

4. Потърсени са сравнения и паралели между темповете и посоките на напредъка в разрастването и разнообразяването на функциите на градските селища и възхода на занаятчийството, търговията и отчасти индустрията и железопътното строителство като основи на градообразуването по българските земи в империята и в развитите западни държави с най-интензивно проявление на индустриалната революция през XIX в. В този смисъл подходът на автора може да се оцени като мултидисциплинарен, което е несъмнен принос в развитието на българската историческа демография.

Представеното от доц. д-р Мучинов историографско, демографско и статистическо проучване върху развитието на градовете и градския начин на живот през XIX-ти в. е пилотно по отношение на историко-демографските изследвания на селищата и селищната мрежа върху територията, обхваната в съвременните граници на България през призмата на едни от най-сложните демографски и социално-икономически явления, като индустриалната революция и урбанизацията. Допълнително предизвикателство в случая несъмнено е интерпретацията на наблюдаваните в Западна Европа и в САЩ последици от въздействието на тези явления в условията на бързо западащата османска власт („Болният човек на Европа“) върху българските земи – предизвикателство, с което доц. Мучинов успешно се справя. Направените в предлаганата дисертация констатации, сравнения, обобщения и изводи за протичането на урбанизационните процеси през сравнително

дългия 78-годишен период от демографската история на страната доказват правилността на избрания и приложен от автора методологически апарат.

Като предложение за подобряване на разпределението на текстовия материал може да се формулира препоръка за извеждане на повече като брой и съдържание изводи в заключението. По мое мнение несъмнените приноси в разработката на доц. д-р Мучинов – използваният обилен изворов материал, добре обмислената и приложена методология, стройният стил и логическата обоснованост на изложението в аналитичната сърцевина на предлаганото изследване, заедно с удачно илюстрираните с диаграми и таблици две основни части предполагат синтезирането на повече като брой и като съдържателни насоки изводи. Те биха допълнили авторовите обобщения по отношение на мястото, приликите и отликите на разкрития модел към постепенно разрастване на мрежата от урбанизирани и урбанизиращи се центрове в селищната мрежа на възрожденска България на фона на протичащата през тази епоха индустриална революция в значително по-развитите от Османската империя западни държави.

Независимо от направената бележка, считам предлаганото от автора изследване за оригинално и пилотно по своя характер и място в българската историческа демография, което запълва голяма и важна ниша в нейното развитие. То е напълно завършено и заслужаващо висока оценка заради качествената реализация и безспорните методологични и подкрепени от обилна изворова база научно-изследователски приноси. Ето защо убедено гласувам с **„ДА“** в процедурата по присъждане на доц. д-р Венцислав Евтимов Мучинов на научната степен „доктор на науките“.

София,

27.10.2023 г. Доц. д-р Николай Цв. Цеков